

SAMARBEIDSRÅDET FOR
TROS- OG LIVSSYNSSAMFUNN

Årsrapport 2014

Innhold

Politikk

- Religions- og livssynspolitikk 3
- Nærmer vi oss en helhetlig tros- og livssynspolitikk? 4
- STL ønsker enda tydeligere skille mellom stat og kirke ...7
- STL om endringer i skolens religionsfag..... 8
- Gjestebud med filosof Charles Taylor..... 9

Dialog

- Dialog 11
- Dialogpris til Oddbjørn Leirvik 12
- Religions- og livssynslederforum 15
- Lokalt dialogarbeid 16

Organisasjon

- Organisasjonen STL 18
- Kontaktinformasjon STL 20

«Never doubt that a small group of thoughtful, committed citizens can change the world. Indeed, it's the only thing that ever has.» – Margaret Mead

Forord

2014 ble året da regjeringen fremla høringsnotat om «et tydelig skille» mellom Den norske kirke og Staten. Dette har vært en av STLs viktigste politiske saker siden etableringen i 1996, først og fremst fordi statskirkeordningen resulterte i ulik behandling av kirken og andre tros- og livssynssamfunn. På tross av etter hvert godt utviklede kompensatoriske økonomiske ordninger, skapte Statskirkemodellen ubalanse for likebehandlingsmodellen. STL berømmer i sitt hørings svar regjeringen for å iverksette prosessen med å realisere skillet mellom stat og kirke, men mener samtidig at skillet må bli enda tydeligere, både juridisk og praktisk. Vi mener Den norske kirke må selvstendigjøres med de samme friheter og plikter som andre tros- og livssynssamfunn i Norge.

Dessverre kan man i verden i dag se en urovekkende tendens til innstramming av religionsfriheten, og tettere kobling mellom stat og majoritetsreligioner. I tillegg bruker ikke-statlige aktører religionenes språk og begrunnelser i etniske og nasjonalistiske konflikter kloden over. Terrortrusselen i Norge vil kreve mer åpenhet om hva som formidles av uakseptable uttalelser og tolkninger, også fra tros- og livssynssamfunn. Hvordan STL skal bidra til bekjempelse av ekstremistisk og voldsforherligende tankegods, har derfor vært et fokusområde for STL dette året. Sekretariatet hadde utover faste møter med Kulturministeren, blant annet konsultasjon i mars med EU-kommisjonen mot rasisme og intoleranse (ECRI), og med Departementsråden i Utenriksdepartementet i oktober.

Temaet gjenspeilet seg i vårens Gjestebud på Litteraturhuset i Oslo, hvor den anerkjente kanadiske filosofen Charles Taylor presenterte sitt syn på hvordan stater bør forholde seg til religion. Under gjestebudet ble STLs årlige Dialogpris tildelt teologiprofessor Oddbjørn Leirvik, som er en av nestorene i norsk religions- og livssynsdialog, både som praktiker og teoretiker.

Espen Lynne Amundsen
Rådsleder

Fokuset på religionsundervisning i skolen fortsatte i 2014 som følge av regjeringens forslag om endringer i skolens religions- og livssynsfag. I mars møtte representanter fra Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen for å drøfte FN's anbefaling om evaluering av RLE-faget.

Majoriteten av STLs medlemmer har hatt et engasjement for klima og miljø i 2014 ved enkeltvis å delta som arrangører av et interreligiøst klima- og miljømøte, og 11 religions- og livssynsledere signerte en klimaappell til norske politikere.

NOU 2013: 1 Det livssyns åpne samfunn, kjent som Stålsett-rapporten, var et annet fokusområde for STL i 2014. Etter uklare signaler fra regjeringspartiene om hvorvidt rapporten følges opp politisk, hadde STL flere møter med nasjonale myndigheter.

STL jobbet i tillegg med intern struktur gjennom året, blant annet ble ny sekretariatsleder (tidligere daglig leder) tilsatt. Kontakten med lokale dialoggrupper ble styrket ved besøk fra både dialog- og informasjonskonsulent og sekretariatsleder. Flere arrangementer rundt om i landet har hatt Grunnlovsjubileet og religionsfrihetens status på programmet, ikke minst Den norske kirkes Kirkemøte i april og Bispemøte i oktober hvor STL var representert.

Mange innenfor STLs paraply har lagt ned utallige frivillige timer i arbeidet for at Norge skal være et godt land å leve i som medlem av et tros- eller livssynssamfunn. Som antropolog Margaret Mead har sagt det:

«Never doubt that a small group of thoughtful, committed citizens can change the world. Indeed, it's the only thing that ever has.»

Anne Sender
Sekretariatsleder

SANATAN MANDIR

Sanatan Mandir Sabha-tempelet på Slemmestad i Oslo

Religions- og livssynspolitik

Internasjonalt perspektiv på religionenes rolle

Det går fremover også med interessen for, og kunnskapen om, tro og livssyn i Norge. Temaet står på dagsorden innenfor utdanning, i mediene og det sivile samfunn. Mange søker og er opptatt av hva et bevisst livssyn kan bidra med på individuelt og kollektivt nivå. Dessverre nådde også den økende terrortrusselen i Norge et nytt nivå sommeren 2014. I enkelte miljøer nasjonalt og internasjonalt råder virkelighetsbilder basert på konspirasjonsteorier og selektiv religiøs historieforståelse, og det har blitt tydelig at dette må imøtegås med kunnskapsformidling og dialog basert på vilje til respektfull sameksistens.

STLs medlemmer bør tar sin del av ansvaret for å møte disse utfordringene i Norge. Det er avgjørende at vi utvikler kunnskap og tilrettelegger for dialog for ungdom og voksne som leter etter identitet og tilhørighet. Vi forventer at storsamfunnet legger til rette for at minoriteter i «utenforskap» inkluderes i mangfoldet, og minoritetenes ledere bør styrke fellesskapets verdier i sine miljøer, samtidig som respekt for uenighetsfellesskapet utvikles. STL er selv en slik arena.

I tråd med dette har temaer som ekstremisme og overgrep, samt videreutvikling av dialogarbeid, vært viktige temaer for STL i 2014. Sekretariatet og Rådsmedlemmene har aktivt tatt del i seminarer, konferanser og møter i offentlige, private og frivillige organisasjoner for å fremme tros- og livssynsperspektiver på disse feltene.

STL er fast medlem i Likestillings- og diskrimineringsombudets Brukerutvalg, der blant annet regjeringens forslag til en samlet universell diskrimineringslov behandles. Hele bredden av sårbare grupper i samfunnet står sammen for å synliggjøre og verne lovbeskyttelsen vi har kjempet for i mange år.

Statsministeren inviterte opprinnelig til et seminar 26. november om hatefulle ytringer, spesielt mot kvinner. På bakgrunn av Brukerutvalgets innspill ble seminaret utvidet til å omfatte alle typer minoriteter på religiøst, seksuelt, funksjonelt, etnisk og politisk grunnlag. I debatter og kommentarfelt utsettes alle disse gruppene for det samme hatet – om det kommer innenfra egen subgruppe, storsamfunnet eller fra internasjonale trender, og det er viktig at vi står samlet i bekjempelsen av dette.

Felles lov for tros- og livssynsamfunn i Norge vil bli utarbeidet innen 2020

Nærmer vi oss en helhetlig tros- og livssynspolitik?

I september informerte Kulturdepartementet at de tar sikte på å ha på plass en felles lov for tros- og livssynsamfunn, inkludert Den norske kirke, i 2020. Dette vil bidra til å oppnå STLs mål om likestilling av tros- og livssynsamfunn i Norge. De grunnlovfestede menneskerettighetene, deriblant likebehandling og ikke-diskriminering, er lagt til grunn for prinsippene som ble listet opp i Stålsett-utvalgets innstilling.

STL har i møte med Kulturministeren vært proaktive i oppfølgingen av Stålsett-rapporten. I tråd med dette formidler STL kontinuerlig informasjon og erfaringer angående livssynsnøytrale rom på gravlunder og andre offentlige arenaer, trosbaserte mathensyn, religiøse tradisjoner i forbindelse med helsetjenester, beredskapsplaner og religiøse helligdager. STL har i 2014 også fortsatt arbeidet for retten til tros- og livssynsdeltakelse for varig bistanstrengende på institusjoner og for pasienter på sykehus, blant annet ved å delta i en veiledningsvideo.

Bevissthet om tros- og livssynsmessige hensyn er økende i norsk offentlighet, men det er fortsatt en vei å gå før tilrettelegging for mangfoldet av livsutfoldelser integreres i planer og aktiviteter i både statlig, kommunal og frivillig sektor. Inntil videre må STL jobbe for at dette realiseres.

I november 2014 utlyste Kulturdepartementet en anbudsrunde til fire institutter for å evaluere tre råd på tros- og livssynsområdet som finansieres over statsbudsjettet: Norges Kristne Råd, Islamsk Råd Norge og Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn. Fokuset er blant annet i hvilken grad dialogarbeidet i STL når ut til medlemssamfunnenes egne medlemmer eller forblir på ledernivå, og hvilken effekt tros- og livssynsdialog har på samfunnet for øvrig. STL ser frem til resultatet som skal ferdigstilles før sommeren 2015.

Norges nasjonaldag feires av alle borgere i landet

STL vil ha klarere skille mellom Staten og Den norske kirke enn regjeringen foreslår

STL ønsker enda tydeligere skille mellom stat og kirke

STL og forholdet mellom stat og kirke

Forholdet mellom Staten og Den norske kirke (Dnk) har vært en viktig politisk sak for STL siden 1996. I 2006 utarbeidet STL en felles uttalelse som sa at daværende relasjon mellom stat og kirke – statskirkeordningen – måtte endres. I en uttalelse i 2011 tok STL til orde for fulle rettigheter som selvstendig tros- og livssynssamfunn for Den norske kirke.

Høsten 2014 la regjeringen frem høringsnotatet *Staten og Den norske kirke – Et tydelig skille*, som et skritt på veien mot et skille mellom stat og kirke. STL skrev et hørings svar til notatet 8. november, hvor hovedbudskapet var at det ikke går langt nok i å realisere et eventuelt skille – verken juridisk eller praktisk.

Vil ha mer selvstyre for kirken

STL mener at Dnk bør bli et selvstendig rettssubjekt med de samme friheter og plikter som andre tros- og livssynssamfunn – i tråd med prinsippet om likebehandling av tros- og livssynssamfunn i Norge.

Til tross for høringsnotatets løfte om «et tydelig skille», mener STL at notatet viser fortsatt tette bånd mellom stat og kirke. Dette tydeliggjøres ved at

notatet inneholder en rekke forslag til lovendringer for Dnk, fremfor å overlate til kirken selv å nedsette egne lover om sine indre forhold. Dnk bør derimot underlegges færre statlige reguleringer for å oppnå større grad av selvstyre, mener STL. Hvis utviklingen går i den retningen, tror vi at dette vil være positivt også for en helhetlig lov om tros- og livssynssamfunn, som STL fortsatt venter på.

Les hele STLs uttalelse på www.trooglivssyn.no.

Prosesjon i Den norske kirke

STL kritiserer regjeringens forslag om endringer i skolens RLE-fag

STL om endringer i skolens religionsfag

STL har siden opprettelsen i 1996 arbeidet for at religions- og livssynsundervisningen i skolen bedre skal ivareta minoritetenes perspektiver, og at religions- og livssynsfaget er i overensstemmelse med FNs konvensjoner om menneskerettigheter og Den europeiske menneskerettighetskonvensjon.

I oktober 2013 sendte STL en felles pressemelding på bakgrunn av varslede endringer i skolens RLE-fag (religion, livssyn og etikk). I pressemeldingen uttrykte STL skepsis mot å innføre endringer uten en forutgående evaluering og dialog om faget. På bakgrunn av pressemeldingen ble STL invitert til et møte med Kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen 24. mars 2014, hvor dette ble formidlet.

Høsten 2014: Nye endringer i RLE-faget

I september 2014 presenterte regjeringen forslag til endringer i religions- og livssynsfaget. Ifølge forslaget som ble sendt ut på høring, vil navnet på faget endres fra RLE til KRLE (kristendom, religion, livssyn og etikk), og det spesifiseres at «om lag halvparten» av undervisningstiden i faget skal vies kristendom-undervisning. Samtidig kom et positivt forslag om at tros- og livssynsskunnskap skal gjøres obligatorisk i lærerutdanningen.

I debatten som oppstod i forbindelse med forslaget, deltok STL og enkeltmedlemmer med nyanserte og tydelige synspunkter i ulike mediekanaler.

STL utarbeidet et høringssvar til regjeringens forslag, hvor det igjen understrekes at faget bør evalueres før det eventuelt endres. STL mener også det er viktig å kartlegge hvordan lærerne best mulig blir i stand til å formidle kunnskap om religion og livssyn. I tillegg bør regjeringen vurdere om religion og livssyn på sikt bør innlemmes også i andre fag.

STLs hovedbudskap vedrørende RLE-faget, er at faget er *for* viktig til å bli gjenstand for politisk livssyns-strid. Faget har gjennomgått flere endringer de siste årene, og en ytterligere endring vil svekke STLs tillit til politikerne og skape uro hos minoritetene. STL mener faget bør være tilpasset vårt pluralistiske samfunn, og inkludere og samle alle elever – uavhengig av religions- og livssynsmessig tilknytning.

Les hele STLs uttalelse på www.trooglivssyn.no.

STLs årlige Gjestebud på Litteraturhuset trakk full sal og ble en stor suksess

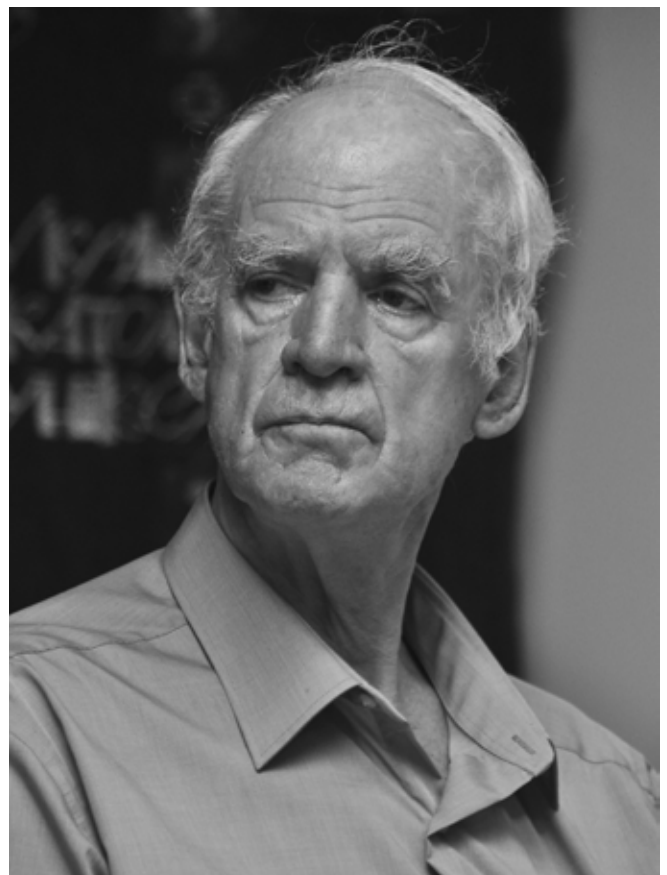
Gjestebud med filosof Charles Taylor

I forbindelse med Grunnlovsjubileet inviterte STL til sitt andre årlige Gjestebud 15. mai på Litteraturhuset i Oslo. Den anerkjente kanadiske filosofen og forfatteren Charles Taylor var hovedtaler. Tema for årets Gjestebud var tro, sekularitet og livssynspolitikk: Hvordan kan vi forstå vår sekulære tidsalder i Vesten, og hvordan kommer allmennmenneskelig søken etter mening til uttrykk? Hvordan bør staten forholde seg til religion?

Taylor er kjent som en av vår tids fremste tenkere på feltet, og godt over 200 personer fra akademia, forskning, departementer og interesseorganisasjoner fant veien til heldagsseminaret for å lytte til hans to foredrag, som ble tatt svært godt imot. Respondenter til Taylor var daværende statssekretær Knut Olav Åmås, tidligere leder av Stålssett-utvalget, Sturla Stålssett, teologiprofessor Jan-Olav Henriksen, leder av imamkomiteen i Islamsk Råd Norge, Faruk Terzic, førsteamanuensis i etikk Odin Lysaker og filosofiprofessor Lars Fredrik Svendsen. I tillegg bidro publikum med kommentarer og innspill til Taylors innlegg.

Oppblomstring av religion i våre moderne verden

Religionens rolle i vårt moderne samfunn er et hovedtema gjennom Taylors forfatterskap og filosofiske karriere. Han diskuterer blant annet hva det betyr å leve i en sekulær tid, slik de fleste vil si at vi gjør i Vesten i dag. Ifølge Taylor er dette imidlertid ikke det samme som å leve i en tid uten religion – tvert imot. Selv om enkelte samfunn opplever at religion spiller en mindre rolle i dag enn tidligere, er det noe annet som er karakteristisk for vår sekulære tidsalder, mener Taylor: nemlig oppblomstringen av nye oppfatninger – både religiøse, ikke-religiøse og spirituelle. Hvordan man tar til seg disse oppfatningene for å forstå det livet man lever, og hva slike

oppfatninger har å si for verdenssamfunnet, er sentrale temaer i Taylors tenkning.

Spenningen mellom staten og kulturell praksis er et annet emne Taylor er opptatt av: I hvilken grad gir liberale demokratier rom for å anerkjenne verdien av ulike kulturelle praksiser? *Bør de gjøre dette?*

Taylor ga selv en oppsummering av sitt budskap: likeretter, romslighet og «common sense»!

Den årlige turbandagen på Rådhusplassen i Oslo, arrangert av Unge Sikher

Dialog

Rådsmøtet er en arena for jevnlig sosialeitiske dialoger om temaer som er aktuelle i et tros- og livssynsperspektiv

STL betrakter dialog som en viktig metode for samarbeid og økt forståelse. Det er et mål at dialogiske prinsipper gjennomsyrrer hele virksomheten i STL. Dette var nedfelt i STLs strategiplan for 2012-2014, og dialogisk metode er sentralt både i Rådet, religions- og livssynslederforumet og lokale dialoggrupper.

I 2014 avholdt STL to sosialeitiske dialoger internt om forhåndsbestemte temaer, og inviterte eksterne foredragsholdere til å innlede om tematikken. Temaet for dialogen under Rådsmøtet i september var «samfunnets forståelse for tro og trospraksis», noe som berører flere av STLs medlemssamfunn. Espen Ottosen fra Norsk Luthersk Misjonssamband og Didrik Söderlind fra Human-Etisk Forbund holdt hvert sitt innlegg, etterfulgt av plenumsdialog. Under Rådsmøtet i november var temaet «overgrep». Elisabeth Torp fra Kirkelig ressurscenter mot vold og seksuelle overgrep innledet om deres arbeid med overgrepsutsatte og forebygging, og Huan Nguyen i Oslo katolske bispedømmes fagetiske utvalg innledet om den katolske kirkes arbeid med å forhindre overgrep.

I religions- og livssynslederforumet, som består av topplederne i STLs medlemsorganisasjoner, kretser møtene rundt selve dialogen. Samtalene handler om etiske, verdirelaterte, religiøse eller eventuelt lederrelaterte spørsmål, snarere enn politiske temaer.

Dialog om tros- og livssynsystematikk står sentralt i de lokale dialoggruppernes arbeid, gjennom blant annet møter, aktiviteter og temabaserte dialogkvelder.

Sammen med blant andre Røde Kors var STL med på å utvikle en konferanse om sosialt arbeid i religiøse tradisjoner i november, og var i mars medarrangør av et seminar om tros- og livssynsmangfoldets møte med samfunnets offisielle kriseberedskap.

STLs årlige dialogpris ble utdelt for andre gang under STLs Gjestebud

Dialogpris til Oddbjørn Leirvik

Under Gjestebudet på Litteraturhuset 15. mai ble STLs årlige dialogpris utdelt for andre gang. Prisen deles ut til en person eller organisasjon/institusjon som over tid har utmerket seg ved å arbeide for økt forståelse og respekt mellom ulike tros- og livssynssamfunn i Norge, og som gjennom dette arbeidet har bidratt til å bryte ned fordommer og øke dialog, kontakt og samhandling.

Årets prisvinner var Oddbjørn Leirvik, professor i interreligiøse studier ved Teologisk fakultet, Universitetet i Oslo. I juryens begrunnelse het det at Leirvik har bidratt til å utvikle begreper på dialogfeltet, samt dialogens politiske betydning. Han er åpen og kunnskapsrik, påpekte juryen videre, og virkelig en av nestorene i norsk religions- og livssynsdialog, både som praktiker og teoretiker. Den vektla også at Leirvik – i god dialogisk ånd – ikke er redd for å si sin ærlige mening, selv om det synliggjør uenighet.

I forbindelse med utdelingen av prisen påpekte Leirvik at religion og livssyn ofte fungerer splittende, og at religionsdialog er viktig for å knytte oss sammen på tvers av tro og livssyn. Samtidig er det en krevende øvelse.

– Religionsdialog kan være med på å skape tillit på tvers av religionsgrensene. Men den kan også være utfordrende, fordi må vi lære oss å tenke nytt om de andre, uttalte han.

For at en religions- og livssynsdialog skal være vellykket, må den sikte mot noe mer enn respekt for forskjeller, fortsatte han og utdypet:

– Den må også sikte mot å formulere felles holdninger i vanskelige spørsmål, slik en i den kristen-muslimske dialogen i Norge har lagd selvkritiske felleserklæringer om for eksempel retten til å skifte religion, vold i nære relasjoner, og religiøs ekstremisme.

Leirvik forklarte at mer aktivistpreget religionsdialog også kan ha en annen funksjon, nemlig å endre tradisjonelle holdninger i religionene, for eksempel om likestilling mellom kjønnene.

Mangfoldig erfaring med religionsdialog

På slutten av 80-tallet virket Leirvik som sogneprest og inviterte muslimer til dialog, og har siden vært engasjert i oppbygning av flere fora for religionsdialog i Norge. På 90-tallet var han involvert i utviklingen av dialogsenteret Emmaus, som han senere ledet, og deltok i organiseringen av de store tros- og livssynsdialogene ved Nansenskolen. I tillegg tok Leirvik initiativ til å etablere en fast kontaktgruppe for Mellomkirkelig råd og Islamsk Råd Norge allerede i 1993. Han var nylig medlem av det regjeringsoppnevnte tros- og livssynspolitiske utvalget, Stålsett-utvalget, og er også initiativtaker til det akademiske spesialkurset for utenlandske ledere i Norge ved Teologisk Fakultet, Universitetet i Oslo.

Gjennom kurs og dialogdeltakelse, bøker og artikler, debattinnlegg og egne nettsider, formidler Leirvik sin kunnskap om dialog til teologistudenter, kirkefolk, minoriteter, myndigheter og befolkningen for øvrig.

Bønnestund i Det Norske Baptistsamfunn

Humanistisk gravferdsseremoni i regi av Human-Etisk Forbund

STLs lederforum invitert til Slottet

Religions- og livssynslederforum

Religions- og livssynslederforumet består av de øverste ledere fra STLs tros- og livssynssamfunn. Forumet møtes to ganger i året til samtale om religiøse, livssynsmessige og verdirelaterte temaer.

29. april var lederforumet invitert av kongeparet til dialog på Slottet. Samtalen var personlig, hvor lederne enkeltvis delte med hverandre og kongeparet hva de selv betraktet som viktigst i egen tro eller livssyn. Siste del av møtet var knyttet til det å leve sammen i et livssynsåpent samfunn. Samtalen ble ledet av doktorstipendiat i teologi, Vebjørn Horsfjord, i samarbeid med daværende daglig leder i STL, Lise Tørnby.

STL observerer at kongeparet selv er i god dialog med landets minoriteter gjennom ulike aktiviteter i det mangfoldige Norge. Vi er stolte og takknemlige for at de ønsket å møte ledere fra tros- og livssynssamfunn i Norge.

6. oktober møttes religions- og livssynslederforumet til årets andre samling, denne gangen hos hinduenes Sanatan Mandir Sabh-tempel på Slemmestad. Temaet for dialogen var ekstreme aspekter i egen tro eller livssyn, og hvor grensen går mellom det gode og det destruktive i egen tradisjon.

Religions- og livssynslederforumet på besøk til Slottet

STL Bergens studietur til Bosnia og Hercegovina

Lokalt dialogarbeid

Arrangementer og politisk arbeid i lokale dialoggrupper

I sju av Norges største byer finnes STL-tilknyttede lokale dialoggrupper for tros- og livssynssamfunn. De jobber med dialog for gjensidig respekt og lokale saker om religion og livssyn. STL følger aktivt opp dialoggruppene arbeid, og arrangerer årlig hel-dagssamling for gruppene ledere. Utveksling av dialogerfaringer, drøfting av felles problemstillinger og utøvelse av religions- og livssynsdialog i praksis stod sentralt under årets samling i juni.

Lokale dialoggrupper finansieres av Kulturdepartementets støtteordning for lokale dialogtiltak, forvaltet av STL. Noen av gruppene mottar i tillegg kommunal støtte. Flertallet av dialoggruppene opererer med en lønnet koordinator i deltidsstilling. Her er et utvalg av årets arrangementer og arbeidsområder hos noen av de lokale dialoggruppene.

STL Trondheim

STL Trondheim samarbeidet i 2014 med Trondheim kommune om flere livssynspolitiske saker lokalt. Dialoggruppa arbeidet blant annet med oppfølging av personer med ulik tro og livssyn på sykehjem, utarbeidelse av 22. juli-minneste, tilrettelegging av livssynsnøytrale rom, og undervisningsopplegg for ansatte i bo- og aktivitetstilbud for utviklingshemmede.

STL Trondheim arrangerer jevnlig byvandring til de ulike medlemssamfunnenes «hellige rom» med presentasjon av deres tros- og livssynspraksis og tradisjoner. I 2014 ble det arrangert tre slike byvandring til i alt 10 tros- og livssynssamfunn.

STL Trondheim har 13 medlemssamfunn.

Forum for Tro og Livssyn Kristiansand (FTL)

I 2014 avholdt FTL 10 åpne arrangementer. Temaer for dialogmøtene var blant annet konvertering, reservasjonsretten i et tros- og livssynsperspektiv, å leve som muslim i Kristiansand, ytringsfrihet i forbindelse med Midtøstens utfordringer, og – da julen nærmet seg – om kjøpesenteret har blitt vårt tids katedral.

I september arrangerte FTL seminaret «Sammen mot religiøs ekstremisme» for over 600 videregående elever på Fønix kino, for andre år på rad, etter ønske fra skolene lokalt. Seminaret omhandlet ekstreme holdninger i kristendom, jødedom og islam, og skapte stort engasjement hos både elever og lærere.

– Vi ønsker å sette søkelyset på menneskeverdet, uttalte koordinator i FTL i forbindelse med arrangementet. – Hva skjer med den enkeltes verdi i ekstreme miljøer, og hva gjør at «de ekstreme» kan sette seg over andre? Og hva skjer med dem selv?

FTL har 11 medlemssamfunn.

STL Stavanger

STL Stavanger arrangerer månedlig åpne dialogkvelder i samarbeid med Kirkelig Dialogsenter Stavanger. Noen av temaene som ble belyst i 2014 var Grunnloven og trosfrihet, ekstremisme og minoriteter, barnas plass i tros- og livssynsamfunn, og hvordan ulike tros- og livssynsretninger praktiseres.

Dialoggruppa var 2014 i kontakt med Stavanger kommune og Rogaland politidistrikt om hvordan å motvirke radikaliserings, samt opprettelse av livssyns-nøytrale seremonirom.

STL Stavanger har 11 medlemssamfunn.

STL Bergen

I oktober arrangerte STL Bergen sin første store åpne dialogkveld: «Norsk tros- og livssynspolitik i endring. Hvilken betydning har tros- og livssynsdialogen hatt så langt, og hvilken rolle kan den spille i årene fremover?». I tillegg avholdt gruppa flere mindre dialogmøter med presentasjon av de ulike medlemssamfunnene. Styresekretær i STL Bergen beskrev møtene som en fin måte å styrke kjennskapen til hverandre.

– Dette har vist seg å være et viktig virkemiddel i vårt dialogarbeid – og dialogen mellom oss, understreket hun.

Våren 2014 reiste STL Bergen på studietur til Sarajevo i Bosnia og Hercegovina for å lære om forsoningsarbeidet etter konfliktsituasjonen i 1990-årene.

STL Bergen samarbeidet i 2014 med både Haukeland og Haraldsplass sykehus, blant annet vedrørende livssyns-nøytrale stillerom. De utarbeidet også en rapport om eventuelle stillerom på Bergen lufthavn, Flesland, og var i dialog med Bergen kommune om slike offentlige rom i byen. STL Bergen påbegynte i tillegg flere prosjekter om religion og livssyn i skolen, og bidro med innspill om religion på arbeidsplassen under et møte med lokalpolitikere i november.

STL Bergen har 17 medlemssamfunn.

Drammen og omegn tros- og livssynsforum (DOTL)

I 2014 arrangerte DOTL tre åpne temamøter. Tema for møtene var KRLE-faget, livsdialog og religionsdialog, og det var i tillegg presentasjoner av tros- og livssynsamfunn. I september bidro DOTLs styre under den årlige Drammen Sacred Music Festival med personlige beretninger om hva deres tro eller livssyn betyr for dem i møte med døden.

DOTL deltar i ordførerens dialogforum for mangfold og integrering, og inviteres til årlige dialogmøter med Bystyrekomiteen for byutvikling og kultur, som er en viktig del av Drammen kommunes livssynspolitiske plattform.

DOTL har 20 medlemssamfunn. Du kan lese mer om DOTL på www.dotl.no.

UngDialog

UngDialog er en organisasjon for tros- og livssyns-engasjerte unge, med tilholdssted i Oslo. Deres fokusområde er å fremme dialog som et verktøy for god kommunikasjon.

UngDialog stod for åtte arrangementer i 2014. Blant annet var de medarrangør av et åpent dialogseminar på Oslo Rådhus i april, etter invitasjon fra Byrådsavdelingen for kultur og næring. Samme måned arrangerte de et åpent debattmøte om radikaliserings og ekstreme holdninger blant ungdom. Høsten 2014 startet UngDialog det ungdomsrettede prosjektet «Aksjon: Ekstremisme! – La oss snakke», i forbindelse med Kulturdepartementets tilskudd til forebygging av religiøs ekstremisme, som ble tildelt STL i desember 2013. I løpet av året arrangerte organisasjonen også besøk til tros- og livssynsamfunn, avholdt internt kurs i dialogisk metode, og møtte med Nansen Freds-senter om kultur- og utdanningsprogrammet for Ungdoms-OL på Lillehammer i 2016.

I 2014 var UngDialog i kontakt med 15 tros- og livssynsgrupper. Les mer om UngDialog på www.ungdialog.no.

STL arbeider for å fremme likeverd, respekt og forståelse

Organisasjonen STL

STL har som formål å

- arbeide for likebehandling av tros- og livssynssamfunn i Norge
- arbeide for økt respekt og forståelse mellom tros- og livssynssamfunn

STL ønsker å bidra til å

- skape bevisstgjøring om religions- og livssynspolitiske utfordringer
- utvikle og bruke dialog som redskap for forståelse og respekt
- bygge bro mellom tros- og livssynssamfunn
- representere tros- og livssynssamfunns interesser
- samordne det religions- og livssynspolitiske feltet i Norge

De 14 medlemsorganisasjonene i STL:

Bahá'í-samfunnet i Norge
Buddhistforbundet
Den norske kirke v/ Mellomkirkelig råd
Det Mosaiske Trossamfund (jøder)
Gurdwara Sri Nanak Dev Ji (sikher)
Holistisk Forbund
Human-Etisk Forbund
Islamsk Råd Norge
Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige (mormoner)
Kristensamfunnet
Norges Kristne Råd
Oslo katolske bispedømme
Sanatan Mandir Sabha Norway (hinduer)
Norges Hindu Kultur Senter

Rådet

Rådet består av oppnevnte representanter fra hver medlemsorganisasjon. Rådet fatter vedtak ved konsensus. Rådet møttes fire ganger i 2014. Lederen av rådet velges på årsmøtet for to år av gangen. Fra mars 2011 har Espen Lynne Amundsen fra

Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige vært leder av rådet. Oversikt over rådsrepresentanter i STL i 2014 finnes bakerst i rapporten.

Rådets oppgaver:

- Behandler og vedtar strategier, handlingsplaner, budsjett og kommunikasjonsplattformer
- Prioriterer arbeidsfelt
- Behandler høringssvar
- Delegerer ansvar og beslutningsmyndighet til Arbeidsutvalget (AU)
- Angir retning for arbeidet i AU og sekretariatet

Årsmøtet

Årsmøtet er STLs øverste organ og skal finne sted innen utgangen mai. Det er satt sammen på samme måte som rådet, og velger STLs ledelse med leder, Arbeidsutvalget og valgkomité, godkjenner årsrapport med budsjett og regnskap, vedtar planer, godkjenner nye medlemmer av STL, samt behandler forslag til vedtektsendringer.

Arbeidsutvalget (AU)

Arbeidsutvalget bestod i 2014 av rådsleder Espen Lynne Amundsen fra Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige, Ingrid R. Joys fra Oslo katolske bispedømme (valgt inn for 2014-2016), Lars-Petter Helgestad fra Human-Etisk Forbund (valgt inn for 2014-2016), Berit Hagen Agøy fra Den norske kirke v/ Mellomkirkelig råd (valgt inn for 2014-2015) og Anne Sender fra Det Mosaiske Trossamfund (valgt inn for 2014-2015). Sender suspenderte medlemskapet 1. juni frem til ansettelse i STL 5. september.

AU leder virksomheten mellom Rådsmøtene i henhold til arbeidsplan og vedtekter. AU velges på årsmøtet for to år av gangen. AUs oppgaver:

- Forbereder saker til rådet og følger opp saker i etterkant
- Har myndighet til å fatte avgjørelser i samsvar med gjeldende strategier, budsjett og handlingsplaner
- Fordeler midler til lokalt dialogarbeid
- Setter igang valgkomitéen
- Referat fra Arbeidsutvalgets møter blir sendt ut til Samarbeidsrådets medlemmer

Det er avholdt fire rådsmøter, ni AU-møter samt to ansettelsesmøter i 2014.

Sekretariatet

Sekretariatet har ansvar for den daglige driften av STL. I februar ble to halvtidsstillinger omgjort til en fulltidsstilling, og Anniken Fleisje ble tilsatt som dialog- og informasjonskonsulent. 1. oktober ble Anne Sender tilsatt som sekretariatsleder, og overtok dermed etter Lise Tørnby, som besatt stillingen som daglig leder i fire år.

Sekretariatets oppgaver:

- Ansvar for daglig drift av STL i tett kontakt med AU og valgt leder i STL
- Ansvar for å sette gjeldende strategi og handlingsplaner ut i livet
- Forbereder rådsmøter og AU-møter
- Representerer STL i ulike råd og utvalg, referanse- og styringsgrupper, på konferanser og i møter med ulike samarbeidspartnere og det offentlige
- Synliggjør STL sitt virke og videreformidler kunnskap og kompetanse i det offentlige rom, og overfor medlemssamfunnene
- Igangsetter og følger opp ulike prosjekter
- Skriver utkast til hørings svar
- Bistår arbeidet i de lokale dialoggruppene og religions- og livssynslederforumet

Religions- og livssynslederforumet

Religions- og livssynslederforumet er en møteplass for de øverste ledere fra STLs tros- og livssynsamfunn, og møtes fast to ganger årlig. Hensikten er å bygge relasjoner og gjensidig tillit over tid, sette fokus på religiøse og verdimesse problemstillinger

og reflektere over de utfordringer og de muligheter som er forbundet med å være leder for tros- og livssynsamfunn i Norge.

Lokale dialoggrupper

Lokale dialoggrupper tilknyttet STL finnes i Trondheim, Tromsø, Bergen, Kristiansand, Stavanger og Drammen, i tillegg til ungdomsnettverket UngDialog i Oslo. STL nasjonalt har en koordinerende funksjon overfor lokale dialoggrupper, og forvalter Kulturdepartementets tilskuddsordning til lokale dialogtiltak.

STL er medlem i følgende utvalg og styrer:

- Krisehåndteringsutvalget
- Veiledningsarbeidsgruppe for bistanstrengendes rett til tros- og livssynsutfoldelse ved Borg bispedømme i Den norske kirke
- Tros- og livssynsbetjening på sykehus ved Oslo Universitetssykehus
- Likestillings- og diskrimineringsombudets brukerutvalg
- Interreligiøs miljøgruppe
- Frivillighet Norge
- Referansegruppe for kurset «Å være religiøs leder i det norske samfunnet» ved Teologisk fakultet, Universitetet i Oslo
- Referansegruppe for Oslokoalisjonen for tros- og livssynsfridom ved Norsk senter for menneskerettigheter
- Styret ved Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter

Økonomi

STL er sikret midler til drift gjennom faste overføringer via statsbudsjettet, som post på Kulturdepartementets budsjett. I 2014 var bevilgningen på 2,3 millioner kroner, hvorav kr. 600 000,- utgjorde støtte til lokalt dialogarbeid. I tillegg bidrar alle medlemsamfunn med årlig kontingent. Det søkes også om prosjektstøtte til ulike prosjekter.

Medlemsorganisasjoner i STL og deres representanter

Kontaktinformasjon STL

Bahá'í-samfunnet i Norge

Telefon: 22 55 95 85
e-post: nsanor@bahai.no
Nettside: www.bahai.no
STL-representanter: Britt Strandlie
Thoresen og Brit Lynnebakke.

Buddhistforbundet

Telefon: 22 17 70 19
e-post:
informasjon@buddhistforbundet.no
Nettside:
www.buddhistforbundet.no
STL-representanter: Egil Lothe,
Kim Son Pham og Kanoknapat
Suksong.

Den katolske kirke v/ Oslo katolske bispedømme

Telefon: 23 21 95 00
e-post: okb@katolsk.no
Nettside: www.katolsk.no
STL-representanter: Ingrid R. Joys
og Marta Bivand Erdal.

Den norske kirke v/ Mellomkirkelig råd

Telefon: 23 08 12 00
e-post: post.kirkeradet@kirken.no
Nettside: www.kirken.no
STL-representanter: Berit Hagen
Agøy, Sven Thore Kloster (frem
til 1.8.2014), Jon Alborg (fra
1.10.2014) og Einar Tjelle (vara).

Det Mosaiske Trossamfund

Telefon: 23 20 57 50
e-post: adm@dmf.oslo.no
Nettside: www.dmf.oslo.no
STL-representanter: Jan Benjamin
Rødner og Yngve Rothschild.

Gurdwara Sri Nanak Dev Ji

Telefon: 22 64 52 72
e-post: gurdwara@sikher.no
Nettside: www.sikher.no
STL-representanter: Sumeet
Singh Patpatia, Tony Bansi
og Lehmer Singh.

Holistisk Forbund

Telefon: 22 17 31 00
e-post: sekretaer@holisme.no
Nettside: www.holisme.no
STL-representanter: Tor
Aleksandersen og Patrik
Swanström.

Human-Etisk Forbund

Telefon: 23 15 60 00
e-post: human@human.no
Nettside: www.human.no
STL-representanter: Kristin Mile,
Lars-Petter Helgestad og Bente
Sandvig (vara).

Islamsk Råd Norge

Telefon: 484 86 400
e-post: post@irn.no
Nettside: www.irn.no
STL-representanter: Mehtab
Afsar og Mohammed Bouras.

Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige

Telefon: 22 61 51 02 / 920 61 060
Nettside: www.jesukristikirke.no
STL-representanter: Espen Lynne
Amundsen og Are Svendsen.

Kristensamfunnet

Telefon: 22 55 37 20
e-post:
post.kio@kristensamfunnet.no
Nettside: www.kristensamfunnet.no
STL-representanter: Kristine
Høiland.

Norges Hindu Kultur Senter

Telefon: 22 25 13 01
e-post: post@nhks.no
Nettside: www.nhks.no
STL-representant: Pulendran
Kanagarathnam.

Norges Kristne Råd

Telefon: 23 08 13 00
e-post: post@norkr.no
Nettside: www.norgeskristnerad.no
STL-representanter: Dag Nygård,
Knut Refsdal og Beate Thormod-
sæter.

Sanatan Mandir Sabha Norway

Telefon: 31 28 03 13
e-post: smandirs@gmail.com
Nettside: www.mandir.no
STL-representant: Surinder Nath
Joshi, Usha Lakshami Viswanathan
og Mangat Rai Sharma (vara).

Tekst: STL
Design: Tove Nilsen Designstudio
Foto: Erlend Mikael Sæverud side
2, 7 og 13, NTB Sanpix side 5 og
10, Wikipedia Creative Commons
side 9, Carsten Aniksdal side 16,
Human-Etisk Forbund side 14,
Shutterstock, forside og STL.
Trykk:

STL

Besøks-/postadresse:

Rådhusgt. 1-3

0151 Oslo

Tlf.: 23 08 13 39/40

stl@trooglivssyn.no

www.trooglivssyn.no

